

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1.สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรอำเภอปลาลปาก จังหวัดนครพนม 2) รายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร 3) มูลเหตุการเป็นหนี้ในระบบของเกษตรกร และ4) ข้อเสนอแนะแนวทางการลดการเป็นหนี้ในครัวเรือนและหนี้ในระบบของเกษตรกร

1.2 วิธีการศึกษา ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้คือเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเพื่อขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาปลาลปาก ตามโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน (หนี้ในระบบ) ระยะที่ 2 ซึ่งมีทั้งสิ้น 816 ราย กำหนดขนาดของตัวอย่างโดยใช้รูปแบบของ Taro Yamane ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 90 จำนวน 92 ราย สุ่มตัวอย่างวิธีพบโดยบังเอิญ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน คือ สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร รายได้และค่าใช้จ่ายของเกษตรกร มูลเหตุการเป็นหนี้ในระบบของเกษตรกร ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการลดการเป็นหนี้ในครัวเรือนและหนี้ในระบบของเกษตรกร การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติแบบพรรณนาคือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติสหสัมพันธ์ด้อยพหุ

1.3 ผลการศึกษา มีดังนี้

1) สภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร เป็นเพศหญิง ร้อยละ 62.0 มีอายุเฉลี่ย 49.07 ปี การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.03 คน แรงงานทำการเกษตรเฉลี่ย 3.10 คน ทั้งหมดประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนมากมีที่ดินเป็นของตนเองไม่เกิน 20 ไร่ และมีเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ร้อยละ 23.9 มีรายได้รวมเฉลี่ย 71,590.22 บาทต่อปี รายได้ส่วนใหญ่มาจากรายได้นอกภาคการเกษตร ส่วนใหญ่มีรายได้แบบไม่ต่อเนื่องตลอดทั้งปีทั้งรายได้การเกษตรและรายได้นอกภาคการเกษตร รายจ่ายเฉลี่ย 97,918.87 บาทต่อปี รายจ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนนอกภาคการเกษตร เมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายจ่ายกับรายได้ เกษตรกรร้อยละ 69.6 มีรายจ่ายรวมมากกว่ารายได้รวม ร้อยละ 23.9 มีรายจ่ายการเกษตรมากกว่ารายได้การเกษตร และ ร้อยละ 83.7 มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรมากกว่ารายได้

นอกภาคการเกษตร โดยเกษตรกรในส่วนที่มีรายจ่ายรวมมากกว่ารายได้รวม มีถึงร้อยละ 35.9 ที่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ 60,001 บาทหรือมากกว่า ทำให้มีเกษตรกรมีหนี้เพิ่มขึ้นจากเดิม ถึงร้อยละ 34.8 และ ร้อยละ 20.7 มีหนี้ลดลง เกษตรกรกลุ่มนี้ยังมีหนี้สินเป็นส่วนใหญ่ โดยมีหนี้สินทั้งในระบบและหนี้สินนอกระบบ เกษตรกรในจังหวัดนครพนม มีหนี้สินกับ ธ.ก.ส. เฉลี่ย 125,424.15 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งยังน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งมีค่าเฉลี่ย 167,597 บาท วิทยา เกียรพันธุ์ (2553) สำหรับการเป็นหนี้นอกระบบ มีครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 6.7 มีหนี้นอกระบบซึ่งสอดคล้องกับ วิทยา เกียรพันธุ์ (2553)

2) เกษตรกรร้อยละ 98.9 เห็นว่ามูลเหตุการเป็นหนี้นอกระบบคือการที่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายโดยมูลเหตุที่เกษตรกรมีความเห็นว่ามีค่าสำคัญในระดับมาก มี 7 ประเด็นได้แก่ การไม่มีอาชีพเสริม ขาดแหล่งเงินทุน / เงินกู้ไม่เพียงพอ ต้นทุนการผลิตสูง ปริมาณผลผลิตต่ำ/คุณภาพผลผลิตต่ำ การมีรายได้ต่ำ /ไม่ต่อเนื่องตลอดปี ค่าใช้จ่ายในการเกษตรสูง และ ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรสูง)มูลเหตุที่เกษตรกรมีความเห็นว่ามีค่าสำคัญในระดับปานกลาง มี 10 ประเด็นได้แก่ ไม่มีที่ดิน/ที่ดินขนาดเล็กไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์/ไม่เหมาะในการประกอบอาชีพ ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ขาดแคลนแรงงาน/แรงงานมีอายุมาก/ค่าจ้างแรงงานสูง ประสบปัญหาภัยแล้ง/น้ำท่วม/ศัตรูพืชรบกวน/ โรคระบาด ขาดการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ราคาผลผลิตตกต่ำ ขาดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน ขาดการส่งเสริมอาชีพจากภาครัฐ / ทางการผลิตและเงินทุน ขาดโอกาสทางการศึกษา มูลเหตุที่เกษตรกรมีความเห็นว่ามีค่าสำคัญในระดับน้อย มี 1 ประเด็น ได้แก่ มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินโดยมีค่าเฉลี่ย

3) เกษตรกรร้อยละ 33.7 เห็นว่าการฝึกอาชีพให้แก่ชุมชนเป็นแนวทางการลดการเป็นหนี้ในครัวเรือนและการเป็นหนี้ในระบบ ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นว่าเป็นแนวทางที่สำคัญที่สุด ส่วนการลดดอกเบี้ยหนี้เงินกู้ในระบบ การพักชำระหนี้ การเพิ่มแหล่งเงินกู้ในระบบ การจัดให้มีตลาดสำหรับผลิตผลการเกษตร การจัดจ้างงานในชุมชน การพัฒนาการเกษตร และการลดค่าวัสดุการเกษตรมีความสำคัญตามลำดับ

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรที่เป็นหนี้นอกระบบส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรรถพล อรรถวณิชและคณะ (2554) ส่วนมากมีอายุอยู่ในวัยกลางคน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีที่ดินทำกินน้อย และมีเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของ

ตนเองถึงร้อยละ 23.9 สภาพครอบครัวมีขนาดกลางเหมือนกับครอบครัวชนบทอีสานทั่วไป มีรายได้รวมเฉลี่ย 71,590.22 บาทต่อปีต่อครอบครัว หรือเฉลี่ย 14,232.65 บาทต่อหัวต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัดนครพนม ที่มีรายได้เฉลี่ย 38,688 บาท ต่อหัวต่อปี (ที่มา:สำนักงานสถิติจังหวัดนครพนม (ปี 2553) รายได้ส่วนใหญ่มาจากนอกภาคการเกษตร มีรายจ่ายเฉลี่ย 97,918.87 บาทต่อครอบครัวต่อปี หรือ 19,466.87 บาท ต่อคนต่อปี ซึ่งจะเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรกลุ่มนี้มีรายจ่าย มากกว่ารายได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโครงการสหวิชาบัณฑิตศึกษาพัฒนาสังคมที่เสนอต่อสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2559; หน้า 1) ซึ่งรายจ่ายส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายนอกการเกษตร โดยเฉพาะใช้จ่ายในการบริโภค ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีหนี้สินทั้งหนี้สินในระบบและหนี้สินนอกระบบ และมีเกษตรถึงร้อยละ 57.6 มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

2.2 มูลเหตุการเป็นหนี้ในระบบ จากข้อมูลรายได้ รายจ่าย ก็จะเห็นว่าเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย มากกว่ารายได้เฉลี่ย ซึ่งในส่วนที่ค่าใช้จ่ายเกินรายได้ส่วนใหญ่ก็จะมีการกู้เงินมาเพื่อใช้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดจากความต้องการที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สิริภพ สุคันธา (2553: หน้า 21) เกษตรกรถึงร้อยละ 98.9 เห็นว่ามูลเหตุการเป็นหนี้ในระบบคือการที่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ซึ่งรายจ่ายส่วนใหญ่ก็จะเป็นค่าอาหาร รองลงมาเป็นการจ่ายค่าเล่าเรียนบุตร ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้เกษตรกรจะยากจนแต่ก็ให้ความสำคัญกับการศึกษาของลูกหลาน ค่าใช้จ่าย ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ก็เป็นค่าใช้จ่าย มากเป็นอันดับ 3 มากกว่าค่าเครื่องนุ่งห่มที่สำคัญเป็นลำดับถัดมา โดยสาเหตุที่มีความสำคัญในระดับมาก คือการไม่มีอาชีพเสริมรายได้การขาดแหล่งเงินทุน รายได้ต่ำ ไม่ต่อเนื่อง รายจ่ายสูงทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร จะเห็นว่าแม้การเกษตรเป็นอาชีพหลักของเกษตรกร แต่ก็ไม่ใช่แหล่งรายได้ที่เกษตรกรมีความมั่นใจที่จะมาแก้ปัญหาเรื่องรายได้มากนัก อาจจะมองว่ารายได้จากการเกษตรไม่มีความแน่นอนเพราะอาศัยปัจจัยจากธรรมชาติเป็นหลัก

2.3 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวทางการลดการเป็นหนี้ในครัวเรือน การเป็นหนี้ในระบบเมื่อรายจ่ายมากกว่ารายได้อันเนื่องมาจากสาเหตุใดก็ตามส่วนรายจ่ายที่เกินมาก็ต้องเป็นหนี้สิน มีวิธีการที่จะทำให้ลดการเป็นหนี้ได้ 2 วิธีคือ การลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้ ในการลดค่าใช้จ่ายส่วนมากทำได้ยาก เพราะส่วนใหญ่ที่เกษตรกรใช้จ่ายไปนั้นเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำรงชีพ และการดำเนินชีวิตในสังคม การเพิ่มรายได้เป็นแนวทางที่เกษตรกรต้องการโดยเกษตรกรร้อยละ 33.7 เห็นว่าการฝึกอาชีพให้แก่เกษตรกรเป็นแนวทางการลดการเป็นหนี้ในครัวเรือนและการเป็นหนี้ในระบบ ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นว่าเป็นแนวทางที่สำคัญที่สุดโดยต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยดำเนินการ ส่วนการเกษตรนั้นถึงแม้เป็นอาชีพหลักแต่เกษตรกรยังมองว่าไม่มีความแน่นอน ส่วนการลดดอกเบี้ยหนี้เงินกู้ในระบบการพักชำระหนี้ การเพิ่มแหล่งเงินกู้ใน

ระบบ การจัดให้มีตลาดสำหรับผลิตผลการเกษตร การจัดจ้างงานในชุมชน การพัฒนาการเกษตร และการลดค่าวัสดุการเกษตร มีความสำคัญตามลำดับ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

3.1.1 สำนักงานพัฒนาชุมชนควรส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพโดยขอความร่วมมือจากสำนักงานเกษตรอำเภอ ศูนย์ฝึกฝีมือแรงงาน วิทยาลัยการอาชีพ เพื่ออบรมเพิ่มความรู้ ฝึกอาชีพแก่เกษตรกร ประสานกับท้องถิ่น เช่น เทศบาล อบต. เพื่อส่งเสริมการผลิต และส่งเสริมการตลาด ตามที่เกษตรกรต้องการเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ ลดการเป็นหนี้ในระบบในอนาคต โดยเน้นตามลำดับความสำคัญคือเริ่มจากผู้ที่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้จากมากไปหาน้อย

3.1.2 ธ.ก.ส.ควรมีส่วนในการเข้าพัฒนาเกษตรกรเหล่านี้ในฐานะธนาคารพัฒนาชนบท เช่น การอบรม ส่งเสริม แนะนำ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ มาใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยเน้นการพัฒนานำและให้สินเชื่อเพื่อการผลิตตามความจำเป็น เพื่อป้องกันให้เกษตรกรมีหนี้เพิ่มนอกระบบเพิ่มขึ้น

3.2 ข้อเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาในหัวข้อการวิจัยนี้ในขอบเขตที่กว้างขึ้น เช่น ประชากรในเขตจังหวัด นครพนม หรือประชากรระดับภาคเพื่อจะได้ทราบปัญหาชัดเจนมากขึ้น

3.2.2 ควรศึกษาหาผลตอบแทนอาชีพเกษตรกรตามหลักเศรษฐศาสตร์

3.2.3 ควรศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และรายจ่าย

3.2.4 ควรศึกษาอาชีพที่เหมาะสมกับเกษตรกรแต่ละกลุ่มหรือพื้นที่